

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Pirkanmaan liitto kiinnittää huomiota siihen, että valmisteluryhmän mietinnöstä ei ole erikseen pyydetty lausuntoa maakuntien liitoilta tai alueellisilta ELY-keskuksilta. Tätä ei voi pitää hyväksyttävänä menettelynä ottaen huomioon em. organisaatioiden roolin osana työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeiden ennakoinnin kokonaisuutta. Aluekehitys- ja rakennerahastolain (756/2021 17§, Maakunnan liiton tehtävät) mukaan maakunnan liiton tehtävänä on vastata aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta ja osana sitä seurata ja ennakoida aluekehitystä sekä toimintaympäristön ja osaamistarpeiden muutoksia. Vastaavasti alueellisilla ELY-keskuksilla on lainmukainen vastuu lyhyen aikavälin alueellisesta ennakoinnista (koulutustarpeet).

Edellä todettu perustelee huomiotamme ennakointimallin keskeisimmästä puutteesta, joka on ennakointimallin alueellisen ulottuvuuden puuttuminen. Työryhmän esitys perustuu kokonaisuudessaan valtakunnalliseen ajatteluun, eikä huomioi oikeastaan lainkaan alueellisia tarpeita ja olosuhteita. Esitystä voisi tässä mielessä luonnehtia paikka- ja aluesokeaksi. Vaara on, että ennakointimalli ei näin palvele maan eri osia, eikä siten myöskään kansallista kokonaisuutta optimaalisesti. Tämä on valitettavaa kahdesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin eri puolilla Suomea koulutus- ja osaamistarpeet poikkeavat toisistaan, mikä johtuu esimerkiksi erilaisista elinkeinorakenteista, alueellisesta työnjaosta ja luontaisista kasvuedellytyksistä. Toisekseen työvoima- ja osaamistarpeita palvelevan koulutuksen kehittämisessä tarvitaan paljon paikallista ja alueellista yhteistyötä. Pirkanmaan liiton koordinoima monialainen maakunnan koulutusryhmä on esimerkki toimintatavasta, jolla koulutusta kehitetään eri toimijoiden strategisena yhteistyönä.

Pirkanmaan liitto katsoo, että työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeiden ennakoinnissa parhaat tulokset saavutetaan kansallisen ja alueellisen yhteistyön tuloksena. Keskeisiä toimijoita ovat opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetushallitus, maakuntien liitot sekä vuoden 2026 alussa toimintansa aloittavat elinvoimakeskukset. Erikseen on huomioitava, että työllisyysalueilla, koulutusorganisaatioilla ja esimerkiksi suurimmilla kaupungeilla on runsaasti sellaista tietoa, jota voidaan hyödyntää kansallisessa koulutustarpeiden ennakoinnissa.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakoinnin periaatteita

Pirkanmaan liitto pitää erittäin hyvänä sitä, että valmisteltu ennakointimalli ja sen tausta-aineistot ovat avoimesti jaettavissa eri sidosryhmien käyttöön. Tämä mahdollistaa tuotettujen skenaarioiden arvioinnin, vaihtoehtoisten skenaarioiden tuottamisen sekä koko mallin jatkokehittämisen. Tässäkin suhteessa olisi kuitenkin oleellista, että ennakointimalli sisältäisi ainakin osin myös alueellista tietoa. Tällöin sen hyödynnettävyys kasvaisi merkittävästi.

Koulutustarpeen ennakointimallin pohjautuminen pääosin todennettuun, toteutuneeseen kehitykseen on perusteltua. Samanaikaisesti olisi tärkeää, että ennakointimalliin on mahdollista tuoda myös laadullista, tulevaisuuden muutosilmiöihin perustuvaa ainesta, jolloin mallin toimintalogiikka olisi luonteeltaan proaktiivisempi. Vastaavasti palkkatason käyttäminen vahvasti ennakointituloksia ohjaavana muuttujana on tavallaan ymmärrettävä lähtökohta. Se voi kuitenkin jättää katveeseen monia sellaisia koulutustarpeita, jotka ovat yhteiskunnallisesti muutoin perusteltuja. Julkisella sektorillakin on sellaisia isoja ammattiryhmiä, joiden työn yhteiskunnallinen merkittävyys ei heijastu erityisen hyvin niiden yleisessä palkkatasossa. Herää myös kysymys, kuinka hyvin palkkatason vahva asema ennakointityön muuttujana ottaa huomioon työmarkkinoiden jatkuvasti muuttuvan dynamiikan ja esimerkiksi uudenlaiset työn ja työllisyyden muodot (esim. alustatyö ja hybridiyrittäjyys). On toki huomioitava, että erilaisiin uusiin työn ja työllisyyden muotoihin voi sisältyä myös epätoivottavia piirteitä. Ennakointityössä niistä olisi kuitenkin hyvä olla tietoinen.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakointimallin toteutusta

Pirkanmaan liitto tuo tässäkin yhteydessä esiin huolen siitä, että koulutustarpeen ennakointimallista puuttuu alueellinen näkökulma ja ulottuvuus oikeastaan kokonaan. Se heikentää mallin hyödynnettävyyttä. Ennustemallin hyödynnettävyyden osalta olisi myös tärkeää, että ennakointimalli ja tausta-aineistot on jäsennetty loogisesti ja että niihin on liitetty riittävät selitetiedot (esim. Excel-liitteet).

Malliin olisi syytä tuoda vahvemmin eri osapuolten yhteistyö kokonaisvaltaisemman kuvan muodostamiseksi. Olisi tärkeää tunnistaa myös laadullisen tulevaisuustiedon merkitys määrällisen skenarioinnin rinnalla. Parhaimmillaan tämän mallin kehittämisen kautta voitaisiin varmistaa ja systematisoida myös alueellisen ennakointitiedon tuottaminen.

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakointitulosta

Työryhmäraportin esittämä ennakointitulos on esitetty verrattain selkeästi ja sen keskeisiä tuloksia on perusteltu hyvin. Ennakointitulos korostaa yliopistokoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen tarvetta, mikä on linjassa kansallisesti asetettujen koulutuspoliittisten tavoitteiden kanssa. Kuten raportissakin todetaan, tämä näyttäisi viittaavaan siihen, että nykyisten työmarkkinoiden toimintaa koskeva tieto tavoittaa työmarkkinoiden muutoksen dynamiikan. Ennakointityössä on kuitenkin tärkeää tuottaa perusskenaarioiden lisäksi erilaisia vaihtoehtoisia skenaarioita, joiden laadinnassa käytetään erilaisia laadullisia tulevaisuuskuvauksia. Tietoisuus erilaisista mahdollisista tulevaisuuksista auttaa koulutusjärjestelmää ja sen sidosryhmiä kokonaisuudessaan varautumaan erilaisiin kehityskulkuihin.

Ikonen Tuula
Pirkanmaan liitto